

Vad det nu gäller, vad som framtving Genèvemötet, är tvärtom de ryska kraven på Berlin. En uppgörelse i Genève kunde inte vinnas med mindre västmakterna offrade ytterligare en folkgrupp, Västberlins befolkning, åt de ryska anspråken. Men ingen demokrat kan anständigvis önska att så skulle ske. Det är därför något oreflekterat eller oredigt i beklagandet av att en uppgörelse inte nåddes i Genève. Menar man att Västmakterna skulle ha fallit undan för de ryska fordringarna, så bör man säga det rent ut; att söra över att en uppgörelse inte nåddes om man anser en västmaktsförgiftning farlig, och en sådan krävdes för en uppgörelse, är att ljuga sig bort från verkligheten. Det finns inte skäl att beklaga Genève-mötets fiasko, då det ryska kravets antagande skulle ha varit en kapitulation för demokratierna.

Samma resonemang är tillämpligt på mötet mellan Eisenhower och Chrustjev. Detta möte markerar i och för sig att Ryssland för tillfället inställer sin Berlinaktion, och redan detta är av värde. Men man kan utgå från att denna aktion — liksom andra framstötter av samma typ — återupptas då en uppgörelse inte nås därför att Eisenhower inte ger efter. Och det är detta vi måste hoppas på och utgå från. Den ryska taktiken, klart illustrerad i Libanonkrisen förra året och i Berlinkrisen detta år, är att först skärpa spänningen och hota med krig för att sedan uppträda som fredsstiftare i den kris som ryssarna själva framkallat. Att i sådana fall ropa på uppgörelse i största allmänhet är att, tanklöst eller illistigt, stödja de ryska anspråken. I Västern borde diktaturtaktiken nu vara så välkänd att ordet uppgörelse i den ryska tyrannens språkbruk igenkändes som en synonym för underkastelse.

D • N

20/8 1959

## Valsätt och politiskt liv

Frågan om valsättets utformning hör till demokratiens eviga följeslagare. Det är lätt att finna rimliga argument för skilda valsätt, och det är naturligt för de politiska partierna att, nästan omedvetet, arbeta för ett valsätt som ger, eller kan tänkas ge, vederbörande parti fördelar. De starka partierna vill, i stort sett, ha majoritetsval eller rent av en valmetod som garanterar överrepresentation för det största partiet, de små partierna åter har i regel verkat för en proportionalism som tryggas deras existens.

I den värdefulla broschyren "Frågan om valsättets utformning" som utges av Folkpartiets ungdomsförbund har som senaste nummer publicerats en välskriven undersökning av fillic Torbjörn Vallinder: "Majoritetsval eller proportionella val?" Med en i många punkter övederlägglig argumentering kritiserar Vallinder det särskilt av vissa socialdemokrater framförda kravet på majoritetsval och försvarar på lika goda grunder proportionalismen, dock med den reservationen att större möjligheter bör beredas åt röstning på bestämda personer än enligt det nuvarande svenska systemet. I broschyren klargör Vallinder att majoritetsmetoden både i sin enkla anglosaxiska utformning och i sin franska form med två valomgångar kan leda till orimlig disproportion mellan röster och mandat, att den inte trygger ett tvåpartisystem eller ens ett system med få partier, att den inte leder till röstning på personer, utan likaväl som proportionalismen medför partiröstning. Här skall ett par kompletterande reflexioner tillfogas.

Det är riktigt att majoritetsmetoden inte medför personröstning i den meningen att folk under denna metod ämst tar hänsyn till kandidaternas verkliga eller föreställda kapacitet. I England visar valen med all tydlighet att nästan alla röstar

på parti; om högern eller arbetarpartiet i en viss valkrets har en stor ledare, respektive en obetydlig och okänd nybörjare som kandidat, gör det ringa skillnad på röstningen. För övrigt är den vanliga föreställningen, att representationen bör bestå av en medborgerlig elit, synnerligen tvivelaktig; det behövs ett antal representanter med stor saklig kompetens och betydande oratorisk förmåga, men att flertalet är någorlunda följsamma medelmåttor är snarast en förutsättning för systemets lugna funktionering; "ett hyggligt genomsnitt, det är vad som fordras i en demokrati", förklarade den franske presidenten Grévy, och denna skeptiska anmärkning har goda skäl för sig. Men en annan sak är att det stimulerar väljarna och därmed organisationerna om de personliga insatserna framträder något mer än under den rena proportionalismen. I England tycks flertalet väljare ha reda på vilken som representerar deras valkrets i parlamentet; i Sverige, med dess många mandat i varje krets, torde en sådan kunskap vara förbehållen ett antal partibyråkrater. Emellertid möter det ingen svårighet att förena proportionalism med möjlighet att inom partiramen rösta på olika personer, och en sådan ordning lär de flesta finna tilltalande. Särskilt vore det bra om på detta sätt partierna drevs att uppställa yngre och mera stridbara kandidater; nu är det alltför ofta så att blott en långvarig och trogen tjänst inom partiorganisationen, med beivrande av ett otal ledsamma möten, medför befordran till en valbar plats på partiets lista.

Majoritetsvalen leder inte till tvåpartisystem, men är en förutsättning för detta system; en kombination av proportionalism och två partier är nära nog otänkbar. Tvåpartisystemet sådant det i Amerika nästan all-

tid, i England under långa tider, förelagt har likväl stora fördelar. Under ett sådant system medför majoritetsprincipen inte några större orättvisor. Det politiska livet stabiliseras genom att båda de stora partierna måste söka väljare i centrum och alltså tendera till moderat och betonande av gemensamma värden. Därför synes det vara helt naturligt att i exempelvis England och Amerika hålla på majoritetsvalen därför att dessa är grundvalen för den nuvarande, i stort sett utmärkt fungerande ordningen. Men om man sedan årtionden har proportionalism, såsom i Sverige, blir inställningen en annan. Här skulle majoritetsval kanske inledda en lång period av besvärlig och med svåra konflikter förenad anpassning; det är möjligt att de nuvarande partierna skulle bestå, det är också möjligt att stora sammanläggningar eller allianser skulle ändra läget; i båda fallen är antagligt att det nya valsättet skulle leda till en orättvis mandatt fördelning med åtföljande skärpning av den politiska striden.

Med detta är vi framme vid en synpunkt som synes vara lika viktig som förbisedd. En förändring av valsättet är ägnad att påverka partibildningen och därmed det politiska livet över huvud. Har man ett någorlunda väl arbetande demokratiskt system, bör därför en omläggning av valmetoden ses med stor skepsis — en principiell konservatism är på den-

na punkt väl motiverad. Den teoretiska debatten om de skilda valsättens fördelar och nackdelar är i och för sig av begränsat intresse. Det är rimligt och rationellt att hålla på majoritetssystemet i London och Washington och lika bestämt vilja bevara proportionalismen i vårt land.